

Randers d. 14. februar 2019

SONDERBY
LEGAL

Folketingets Ombudsmand
Gammeltorv 22
1457 København K

Tel. 72 10 90 90
mail@sonderbylegal.eu

Tronholmen 3
8960 Randers SØ

Havnegade 4
8000 Aarhus C

Amaliegade 12
1256 København K

CVR: 38054929
6186 0011301118

J.nr. s022507 TTO
Skr. Karen Margrethe Pind
Dir. tel. 25166204
kmp@sonderbylegal.eu

Vedr.: Klage over Miljø- og Fødevarerministeriet

På vegne af organisationen Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug skal jeg hermed indgive klage over Miljø- og Fødevarerministeriet.

På vegne af min klient, som repræsenterer en væsentlig del af dyrkningsfladen på dansk produktionsjord, gør jeg gældende, at svaret på MOF alm. del – spørgsmål 237 til MF Ida Auken af 21. januar 2019 til-sidesætter sandhedspligtens vildledningsforbud, jf. Finansministeriets "Kodeks VII – syv centrale pligter for embedsmænd i centraladministrationen". Samt, at det udgør en skærpende omstændighed, at ministeriet ej heller i den efterfølgende debat på en effektiv måde har hindret, at befolkning, minister og statsminister befinder sig i en faktisk vildfarelse om faktiske forhold.

1. Retlige omstændigheder

På vegne af min klient gør jeg gældende, at pligt nr. II i kodekset er til-sidesat. Pligt nr. II er sålydende:

"Embedsmænd skal leve op til sandhedspligten. De må ikke medvirke til, at ministeren til Folketinget videregiver oplysninger, som er urigtige eller vildledende, eller at der forties væsentlige oplysninger til Folketinget. Og de må ikke selv videregive – eller medvirke til, at ministeren i øvrigt videregiver – oplysninger, som er urigtige eller i sammenhængen er vildledende." (mine understregninger)

Pligten er fortolket af professor Bønsing i såvel UfR.2017B.376 og i UfR.2016B.33:

"Den rene form for brud på sandhedspligten ved passivitet er de tilfælde, hvor embedsmænd ser passivt til, mens fx borgere, en minister, eller Folketinget handler i misforståelse af... faktiske forhold." (jf. Professor Bønsing, UfR.2017B.376, side 381) (mine understregninger)

”Det kan derfor konkluderes, at embedsmænd har en pligt til at meddele objektivt korrekte oplysninger, og at oplysningerne skal være relevante, dækkende og uden væsentlige mangler.” (Jf. Professor Bønsing, UfR.2016B.33, side 36) (mine understregninger)

Pligten fremgår også af betænkning nr. 1443/2004:

”Offentlige myndigheder er underlagt et almindeligt princip om sandhedspligt. Princippet betyder som en almindelig regel bl.a., at der ikke kan ydes en bistand, der indebærer, at embedsværket videregiver oplysninger, som er urigtige. Det samme gælder men hensyn til oplysninger, som ikke kan anses for urigtige, men som i den givne sammenhæng må anses for vildledende f.eks. på grund af fortelser af andre, væsentlige oplysninger.” (jf. Betænkning nr. 1443 om Embedsmænds rådgivning og bistand, juni 2004, side 142)

2. De faktiske omstændigheder

2.1. Spørgsmål og svar

Efter små to årtiers undergødsning fik landbruget med Fødevarer- og Landbrugspakken adgang til at gødske svarende til afgrødernes behov¹. Det vil sige, at landmændene nu fik lov til at gødske på det laveste niveau ifølge EU's Nitratdirektiv. Til gengæld skulle landbrugets udledning af kvælstof reduceres ved hjælp af en række kompenserende foranstaltninger.

I svaret på MOF alm. del – spørgsmål 237 til MF Ida Auken af 21. januar 2019 oplyser ministeriet, at de i Fødevarer- og Landbrugspakken forudsatte kompenserende foranstaltninger i alt væsentligt ikke er realiseret. Spørgsmål og svar er vedhæftet. Svaret mangler en række oplysninger, som er nødvendige for at vurdere på, om landbrugets udledning af kvælstof er højere end forudsat med Fødevarer- og Landbrugspakken.

Helt enkelt mangler svaret følgende oplysninger:

- om, at 50.000 tons kvælstof ikke, som forudsat i beregningerne, er stillet til rådighed for landbruget,
- om, at landbruget frivilligt har leveret langt over 100.000 ha efterafgrøder både i 2017 og 2018,
- om, at kollektive indsatser i perioden 2016-2018 primært skulle bestå af store vådområder, som alene har været kommunernes ansvar og
- om fremgangsmåden ved minivådområder, herunder
 - o at landmændene først kunne få tilladelse til etablering fra efteråret 2018,
 - o at mange anlæg, trods den korte tid, allerede er etableret og i brug og
 - o at tallene i svaret kun angår afrapporterede projekter.

¹ Jf. Lov nr. 186 af 2. marts 2016 om ændring af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække (Justering af reglerne om kvælstofnormer)

Uddybende mangler ved svaret

I første række er svaret utilstrækkeligt, fordi det ikke indeholder oplysninger om, at landbruget har fået 50.000 tons kvælstof mindre til rådighed end forudsat i beregningerne til Fødevarer- og Landbrugspakken. Svaret indeholder heller ikke oplysninger om, at de kompenserende foranstaltninger kun skal give en reduktion på 1.435 tons kvælstof i 2021².

Fraværet af oplysningerne tegner et billede af, at landbrugets udledning af kvælstof er højere end forudsat med Fødevarer- og Landbrugspakken, hvilket i sagens natur ikke er korrekt, når landbruget end ikke har haft mulighed for at anvende de tons kvælstof, som var forudsat. Derudover kan kompenserende foranstaltninger kun virke, hvis der er noget at kompensere for – men det er der netop ikke, når landbruget har fået 50.000 tons kvælstof mindre til rådighed end forudsat. Sammenhængen mellem de 50.000 tons og de 1.435 tons fremgår således heller ikke af svaret.

I anden række er det utilstrækkeligt, at svaret ikke indeholder oplysninger om, at landbruget har leveret på dét, som landbruget uden videre kan levere på – nemlig over 144.000 ha ekstra efterafgrøder i 2017³ og 105.000 ha i 2018 (samt yderligere 2.750 ha efterafgrøder i udvalgte områder, da man lige knap nåede i mål frivilligt overalt)⁴. Disse frivillige efterafgrøder var ligeledes en del af de kompenserende foranstaltninger i aftalen om Fødevarer- og Landbrugspakken.

I tredje række er det utilstrækkeligt, at svaret ikke indeholder oplysninger om, at hovedparten af de 1.435 tons kvælstof skulle nås ved anlæg af større vådområder som kommunerne skulle facilitere. En offentlig opgave som den enkelte landmand slet ingen indflydelse har på at fremme.

I fjerde række er det utilstrækkeligt, at svaret ikke indeholder oplysninger om, at minivådområder, som den enkelte landmand kunne ansøge om, først blev godkendt som virkemiddel i februar 2018, hvorefter deadline for ansøgning af 1. runde var april 2018⁵. Som følge af Landbrugsstyrelsens sagsbehandlingstid, der foregik frem til sensommeren 2018, kunne minivådområderne ikke nås etableret per 1. januar 2019. Derudover vedrører svaret kun afrapporterede projekter. Disse oplysninger fremgår ikke af svaret. Yderligere fremgår det heller ikke af svaret, at mange landmænd slet ikke opfylder betingelserne for at etablere et minivådområde, eftersom det forudsætter, at landmandens drænvand i gennemsnit over året har en nitratkoncentration på over 4 mg/l⁶.

De kompenserende foranstaltninger i form af vådområder, minivådområder, skovrejsning og udtagning af lavbundsjord er således besværliggjort af betydelige myndighedsordninger, hvilket er årsag til, at reduktionen på 1.435 tons kvælstof endnu ikke er opnået.

² Jf. Aftale om Fødevarer- og Landbrugspakke af 22. december 2015, punkt 2.3, side 8 og punkt 6.1, side 22.

³ Jf. Miljø- og Fødevarerministeriets pressemeddelelse af 1. juni 2017, "Målttede efterafgrøder er i hus".

⁴ Jf. Miljø- og Fødevarerministeriets pressemeddelelse af 22. juni 2018, "Landmændene skal etablere flere efterafgrøder".

⁵ Jf. Bekendtgørelse nr. 92 af 6. februar 2018 om tilskud til projekter om etablering af konstruerede minivådområder § 6, stk. 2.

⁶ Jf. Bekendtgørelse nr. 92 af 6. februar 2018 om tilskud til projekter om etablering af konstruerede minivådområder § 8, stk. 2 (senest ændret ved bekendtgørelse nr. 1761 af 27. november 2018 om tilskud til projekter om etablering af konstruerede minivådområder)

2.2. Reaktioner på svaret

Svaret førte i perioden 8. februar 2019 og 4-5 dage frem til eskalerende landsdækkende pressedækning. Først med beskrivelser af fortrydelige reaktioner fra Miljø- og Fødevarerminister Ellemann-Jensen og De Radikales Ida Auken's side ved læsning af svaret. Over overskrifter i Berlingske Tidende, såsom "Nu ses »stærkt utilfredsstillende« resultat af loven, der kostede minister jobbet" og "Nu viser tal, at reduktionen er sket i »latterligt« lille grad"⁷. Til statsminister Lars Løkke Rasmussens udtalelser såsom "Landbruget har ikke helt leveret"⁸.

I reaktionerne er blandt andet følgende præmisser lagt til grund:

- Landbrugets udledning er ikke reduceret som forudsat med Fødevarer- og Landbrugspakken.
- Der kan derfor stilles spørgsmålstegn ved landbrugets vilje til – ad frivillighedens vej – at opfylde landbrugspakkens krav.

2.3. Dagene efter debatten startede

Ministeriet fremkom heller ikke i dagene efter, at pressehistorien brød ud, med oplysninger, som gjorde svaret dækkende.

3. Juridisk analyse

På vegne af Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug og organisationens medlemmer skal jeg hermed gøre gældende, at svaret åbenbart ikke er dækkende. Ministeren burde have forsynet svaret med dækkende oplysninger. Ligesom ministeren i den efterfølgende pressedækning af sagen burde have forsynet offentligheden med oplysninger, der var dækkende⁹.

Fraværet af oplysningerne i det afgivne svar og i den efterfølgende oplysning af offentligheden kunne kun lede til den konklusion, at

- Landbruget har leveret for få reduktioner.
- At brugen af frivillige ordninger, herunder kollektive virkemidler er udsigtsløst, eftersom landbruget ikke leverer de aftalte resultater.
- Regeringen har mistet grebet om implementeringen.

Det var derfor politisk forudsigeligt, at oppositionspolitikeren finder det nødvendigt at fremsætte kritiske bemærkninger i retning af landbruget og lige så forudsigeligt, at regeringslederen ville udtale kritiske bemærkninger i retning af landbruget for at undgå kritik af sin egen regerings (angiveligt manglende) handlekraft. Især fordi Folketingsvalg er nært forestående:

Svaret og den manglende opfølgning skal ses i lyset af disse omstændigheder.

⁷ Jf. www.berlingske.dk/politik/nu-ses-staerkt-utilfredsstillende-resultat-af-loven-der-kostede-minister

⁸ Jf. www.berlingske.dk/politik/ferieramt-loekke-langer-ud-efter-danske-landmaend-landbruget-har-ikke-helt

⁹ Jf. Betænkning nr. 1443/2004, side 157.

Det gøres på baggrund af ovenstående gældende, at svaret i sig selv ikke var dækkende. Det gøres tillige gældende, at ministeriets manglende opfølgning herpå i dagene derefter var åbenbart ufuldstændig. I den politiske og tidsmæssige kontekst op til et Folketingsvalg er dette tema ømfindtligt og risikerer at føre til politisk beslutningstagning på et klart ufuldstændigt grundlag. Det var både forudsigeligt og logisk, at svaret ville medføre negative politiske reaktioner rettet mod landbruget. Det er yderligere en skærpende omstændighed, at svaret allerede ved Fødevarer- og Landbrugspakkens tilblivelse var et politisk følsomt tema, som udløste en større parlamentarisk krise, som førte til minister Eva Kjer Hansens afgang. Det var derfor uundgåeligt, at netop dette svar var politisk følsomt.

I lyset heraf var svaret og den manglende opfølgning klart egnet til at fremstå som i konteksten indlysende vildledende. Alvoren heri understreges af de øjeblikkelige reaktioner som svaret udløste.

Vedlagt:

Miljø- og Fødevarerudvalget 2018-19, MOF alm. del – endeligt svar på spørgsmål 237

Miljø- og Fødevarerudvalget 2018-19, MOF alm. del – spørgsmål 237

Med venlig hilsen

Hans Sønderby Christensen

Advokat (H), Partner